

Euroopa angerjas

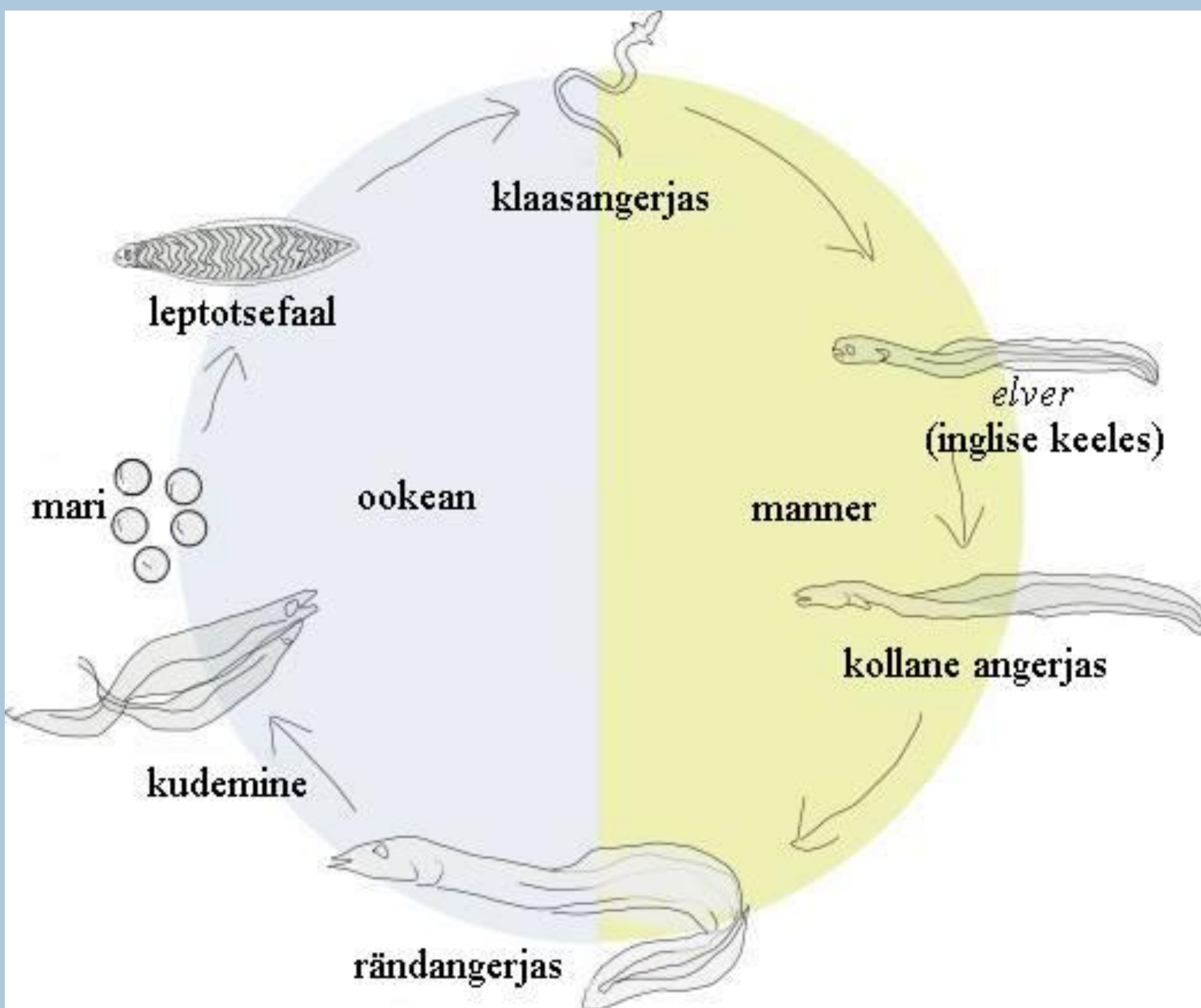

Selline näeb välja Euroopa angerjas

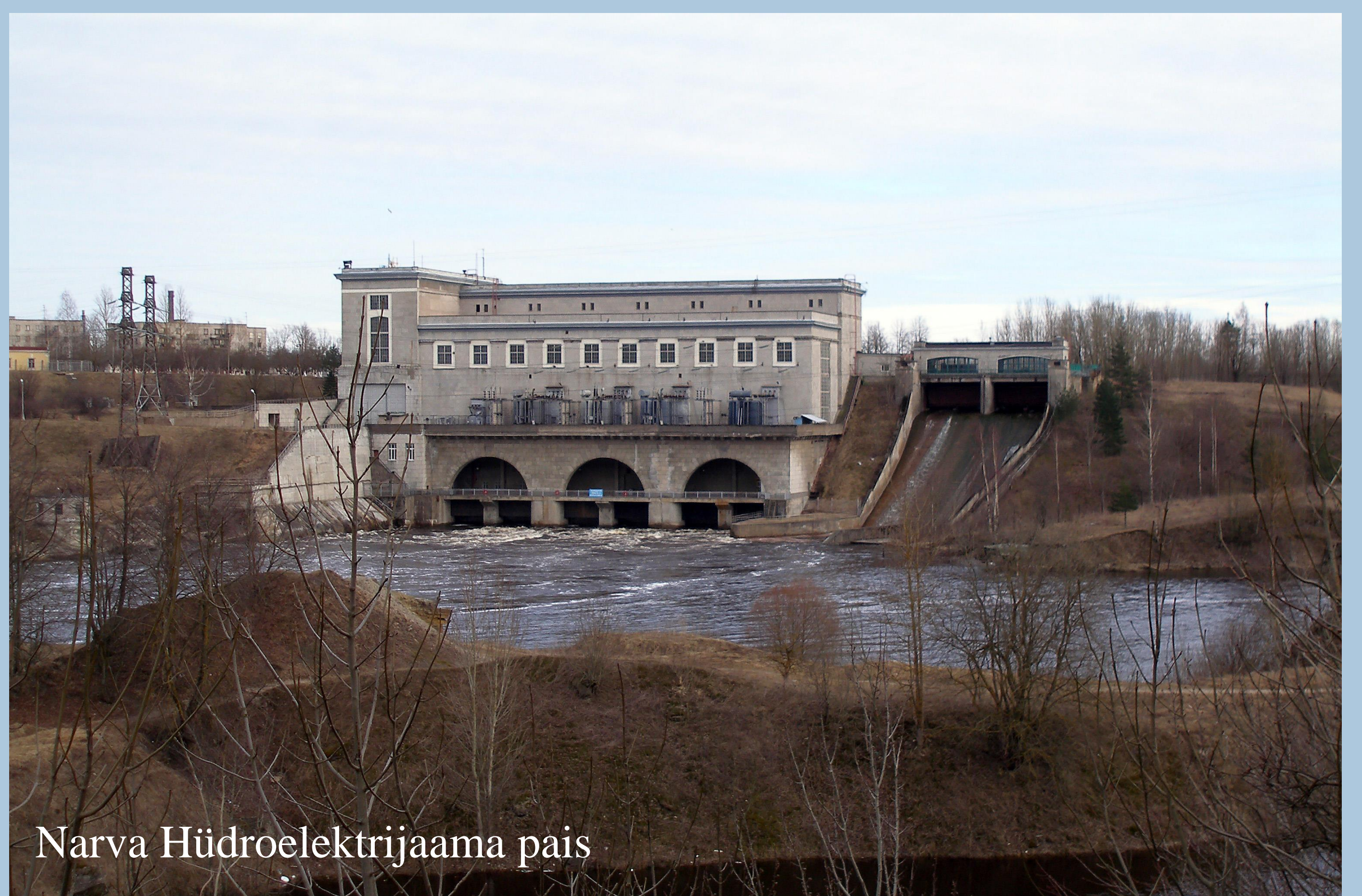
Angerja kudealad paiknevad Sargasso meres

Angerjas on ussi meenutav kalaliik, kelle keerulist elutsüklit on teadlastel tänapäevani raske mõista. Nimelt rändab angerjas Euroopa riim- ja magevetest Sargasso merre kudema, läbides seeläbi hoomamatult pika 5000-8000 km teekonna. Tänapäevani ei ole õnnestunud Euroopa angerjat tehnilikult paljundada ning tegu on kriitiliselt ohustatud kalaliigiga.

Angerja elu algab marjaterana Sargasso meres. Sargasso meres 500-1000 m sügavusel olevast marjaterast koorub vastne, millest omakorda areneb välja läbipaistvat puulehte meenutav leptotsefaal, mis Golfi hoovuse abil 2 aasta vältel Euroopa rannikule kandub. Euroopa mandrile jõudes läbivad nad järjekordse moonde, võttes angerjale omase kuju ja olles umbes 8 cm pikad. Neid läbipaistvaid angerjamaine nimetatakse klaasangerjateks. Rannikualadelt alustavad klaasangerjad rändeid mööde jõgesid ülesvoolu erinevatesse siseveekogudesse. Jõesuudmetes ja estuaaridel toimub klaasangerja püük, kust saadakse algmaterjal angerjate kasvatamiseks kalakasvandustes ja asustamiseks veekogudesse kuhu angerjas hästi ei pääse. Sellele järgnevas kollase angerja elufaasis toimub aktiivne toitumine ja kasv, mis leiab aset riim- ja magevees. Saavutades piisavalt suured mõõtmed ja rasvavarud tagasirändeks (emaskalad täispikkusega 65-80 cm, isaskalad 35-50 cm) läbivad angerjad veel ühe moonde, jõudes hõbeangerja ehk rändangerja elufaasi. Hõbeangerjas võtab hoovuste abiga ette viimase teekonna Sargasso merre, kus toimub kudemine hinnanguliselt 500-1000 m sügavusel ning seejärel ta hukub, olles täitnud oma elu eesmärgi.

Angerjas on olnud osa Võrtsjärve looduslikust kalafaunast, rännates Võrtsjärve Läänemerest mööda Narva jõe-Peipsi järve-Emajõe marsruuti. Paraku rajati 1950ndatel aastatel Narva jõele hüdroelektrijaama pais, mis takistas angerja rännet Võrtsjärve. Sellest tingitult hakati alates 1956. aastast Võrtsjärve Euroopa rannikualadelt püütud klaasangerjat asustama. Tänu sellele on ka tänapäeval angerjas oluline osa Võrtsjärve kalastikust, ning pakub kaluritele püügirõõmu kõrgelt hinnatud kala näol.

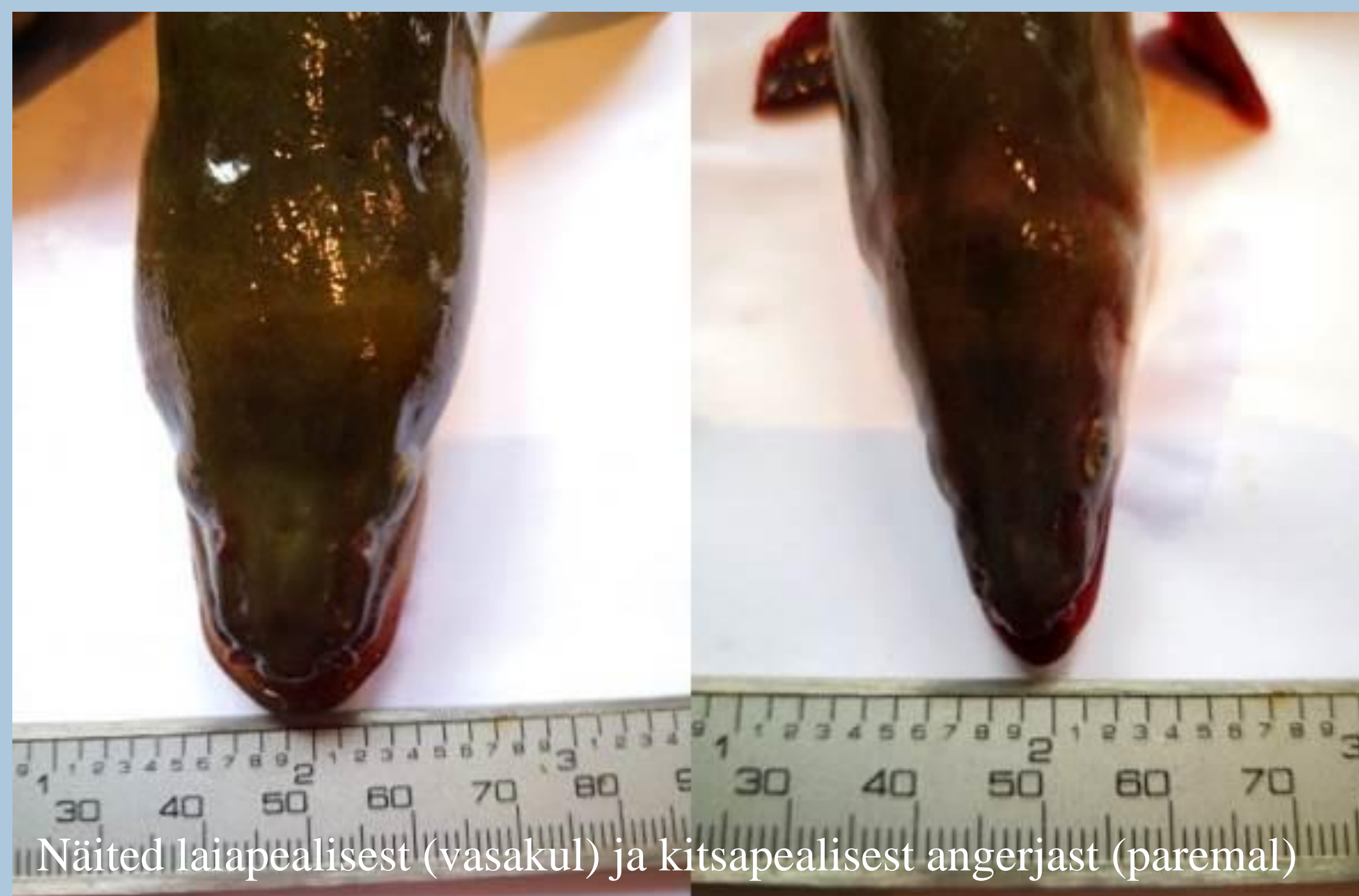
Narva Hüdroelektrijaama pais

Võrtsjärve asustatakse keskmiselt miljon klaasangerja isendit aastas. Kõrge asustamismahu korral suurenevad ka angerjasaagid, mis on ajalooliselt kõikunud 10-104 tonni piires. Enne asustamist oli Võrtsjärve looduslik angerja asurkond tunduvalt vähemarvukas – saak oli kõigest 1.8 tonni aastas.

Kas Võrtsjärve asustatud angerjad jäävad siia lõksu? Sargasso merre rändav Võrtsjärve hõbeangerjas peab merre laskudes läbima Emajõe, Peipsi järve ja Narva jõe. Selle teekonna kõige ohtlikum koht on Narva Hüdroelektrijaama turbiinid, milles hukub teadlaste poolt läbiviidud katse põhjal 12% isenditest. Sellele lisandub kalastussuremus, mis on hõbeangerja biomassist hinnanguliselt 17% (2022. a. andmed). **Seega hukub asustamisest tingitult 29% hõbeangerjatest, ülejäänud 71% saab merre laskuda.**

Millest angerjas toitub?

Angerjal on tuvastatud kaks pea morfotüüpi. Neist enam levinud on kitsapealine angerjas, kes toitub veekogu põhjas olevast põhjaloomastikust ehk bentosest. Valdav osa Võrtsjärve angerjatest on kitsapealised, eriti järve avavee osas.

Näited laiapealisest (vasakul) ja kitsapealisest angerjast (paremal)

Teine angerja pea morfotüüp on angerja röövtoiduline vorm ehk laiapealine angerjas. Tugevad ja mõõtmelult suuremad lõuad võimaldavad hõlpsasti haarata väikseid saakkalu nagu särk, ahven ja kiisk. Võrtsjärves on laiapealiste angerjate arvukus suurem järve lõunaosas.

Koostaja: Paul Teesalu, Eesti Maaülikooli limnoloogiakeskus, 2023

Projekti rahastab Horisont 2020, Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm grandiga nr. 951963, TREICLAKE ja Eesti Teadusagentuuri grantid PRG1167, PRG709.

The project is financed by Horizon 2020, the framework program for research and innovation of the European Union with grant no. 951963, TREICLAKE and the Estonian Research Council grants PRG1167, PRG709.